

Терук Дмитро

Житомирський державний університет

імені Івана Франка

Науковий керівник: канд. філол. наук,

доцент І. І. Савчук

Комунікативний простір журналіста у дискурсі новин

У сучасних наукових розвідках значної уваги зазнало слово, що функціонує у засобах масової інформації, адже від мови і стилю багато в чому залежить популярність видання. Навіть найглибша думка, викладена будь-як, часто проходить повз увагу читача. Варто зазначити, що неабияку роль в медіадискурсі відіграє особистість журналіста [6]. Таким чином, дана стаття має на меті розглянути структурні особливості мовної особистості британського журналіста у дискурсі новин.

Для того, щоб проаналізувати лінгвокультурні особливості журналіста, необхідно розглянути новини як явище масової комунікації. В широкому сенсі, новини – це оперативне інформаційне повідомлення, передане через ЗМІ, раніше не відоме аудиторії [1]. Однак, не зважаючи на таке просте визначення, новини мають ряд подібних і відмінних когнітивних, структурних та аксіологічних ознак в журналістській та PR-діяльності. Американський лінгвіст Т. ван Дейк стверджує, що всі тексти масової комунікації, а особливо новини, варто вивчати в контексті специфічної діяльності, тобто аналізувати з точки зору їх власної структурної організації, на різних рівнях [3].

Специфіка роботи ЗМІ та медіа полягає в тому, щоб з усього потоку інформації виділити нове, перетворити це «нове» в значиму соціальну інформацію, і тиражувати його на велику аудиторію. В журналістиці новини – це перетворення певного фрагмента дійсності, своєчасно висвітлене в засобах масової інформації, яке являє собою інтерес та цінність для великої кількості аудиторії, або ж факт, який вписується у формат ЗМІ і про який ще не було згадано раніше. Саме журналіст повинен передати інформацію

якогомога чистіше та простіше [4]. Особливої ваги набувають професійні якості та вміння журналіста, як мовної особистості (МО).

Складність феномену мовної особистості обумовлює множинність підходів до трактування даного поняття. Сам термін в науковий обіг було введено в 30-х роках XX століття російським мовознавцем В.В. Виноградовим у праці «Про художню прозу», де зазначалося, що мовна особистість є відображенням соціально мовних форм і норм колективу, фокусом схрещення та злиття різних соціально мовних категорій [2]. Найбільш вичерпне та систематичне визначення поняття МО було запропоновано у роботах Ю.М. Караулова, який під МО розуміє сукупність здібностей і характеристик людини, які обумовлюють створення і сприйняття нею мовних творів (текстів), що відрізняються:

- рівнем структурно-мовної складності;
- глибиною і точністю відображення дійсності;
- певною цільовою спрямованістю [5, с. 120].

Термін „мовна особистість журналіста” включає в себе три типи комунікативних потреб автора-журналіста: 1) контактовстановлюючу (необхідність аудиторії читачів); 2) інформаційну (донесення до читача точки зору на певну проблему); 3) маніпулятивну (вплив на думку читача) і три сторони процесу спілкування журналіста з читачем: 1) комунікативну; 2) інтерактивну; 3) перцептивну [8].

У процесі створення журналістських текстів відбувається кодування і декодування інформації при взаємодії трьох рівнів комунікативного простору мовної особистості – вербально-семантичного, лінгвокогнітивного (тезаурусного) та мотиваційного (прагматичного) [5].

На вербально-семантичному рівні відбивається ступінь володіння побутовою, повсякденною мовою. Вербальна мережа та стереотипні поєднання сприймаються мовною особистістю як безумовна даність та є колективним початком, на базі якого формуються перші паростки індивідуальної творчості автора-журналіста. Цей рівень уніфікації мовної

особистості створює умови формування та функціонування мовної особистості та представлений окремими словами, словосполученнями, стандартними формульними фразами, а також включає базис граматичних знань особистості.

Тезаурусний (лінгвокогнітивний) рівень відображає спектр узагальнених понять, концептів, якими володіє особистість. Даний рівень репрезентує актуальну для особистості картину світу та відтворює особистісні уподобання та індивідуальний вибір, передбачає тезаурус і культуру.

Когнітивний рівень становить сукупність знань індивіда про навколишню дійсність, аксіологічні орієнтири людини, реалізує мислення особистості і відображає актуальну для особистості картину світу. Ось чому правомірно стверджувати, що мовна особистість починається саме з лінгвокогнітивного рівня, і саме в межах даного рівня вона здатна проявити свою індивідуальність. Якщо на вербально-семантичному рівні мовна особистість проявляється як індивід, то на тезаурусному рівні вона виступає суб'єктом [7, с. 139]. Індивідуальність мовної особистості може проявлятися у способах ієрархізації понять, їх сполук при побудові власних доводів. Мовна особистість надає перевагу одному поняттю над іншим або надає певній ідеї статус важливої, навіть якщо вона не є такою. Саме тому лінгвокогнітивний рівень справедливо визначають як мовну свідомість особистості – колективне і індивідуальне активне відображення досвіду, зафіксованого в мовній семантиці [5, с. 100]; результат взаємодії когнітивного рівня з прагматичним, результат взаємодії системи цінностей особистості, картини світу з її життєвими цілями, мотивами й установками поведінки, що відображаються у створених нею текстах [5].

У ЗМІ важливий не стільки образ автора, скільки сама особистість автора – погляди, інтенції, бажання, громадська позиція, моральні норми, етичні установки тощо. В свою чергу особистість автора співвідноситься з особливостями індивідуального стилю журналіста та втілюється у ньому [8].

Тезаурус характеризує та відображає картину світу, властиву авторові. Це рівень мовної особистості, на якому журналіст здійснює індивідуальний, власний добір мовних засобів, тематичне створення текстів, розуміння їх основної думки. На лінгвокогнітивному рівні свого мовного усвідомлення журналіст не тільки надає висловлюванню модальну забарвленість (формує власну позицію щодо проблеми), але і робить висловлювання аргументованим, логічним, зрозумілим. Даний рівень вважається базовим, оскільки він становить свідомість, мислення, пам'ять індивіда та тісно пов'язаний з його психологічними характеристиками, зберігаючи актуальну для нього інформацію та будучи своєрідною системою психологічних пріоритетів, виражених у тексті. Мовна свідомість журналіста створює ціннісні орієнтири, що складаються у автора в його мовному досвіді, який журналіст проектує в тексті. Особисте, суб'єктивне ставлення автора до життя органічно входить у зміст написаних ним творів журналістської творчості та відображається у палітрі використання стилістичних засобів виразності різних мовних рівнів – фонетичних та графічних для логічного наголосу повідомлення, засобів тропеїки для досягнення яскравого ефекту викладення інформації, активізування емоційного сприйняття читачами прочитаного, стимулювання читачів до створення певного образу, а також синтаксичних прийомів для змістовного та емоційного зображення подій, підсилення експресивної і комунікативної значимості висловлювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бакулев Г.П. Массовая коммуникация: Западные теории и концепции: учебное пособие для студентов вузов / Г.П. Бакулев. – М.: Аспект Пресс, 2005. – 176 с.
2. Виноградов В. В. Стилистика. Теория поэтической речи / В.В. Виноградов. – М.: Изд-во АН СССР, 1963. – 255 с.
3. Дейк ван Т.А. Анализ новостей как дискурса / Дейк Т. А. ван // Язык. Познание. Коммуникация. – Б.: БГК им. И. А. Бодуэна де Куртенэ, 1989.– 308 с.

4. Жадько В.О. Основи журналістики та редакційно-видавничої справи. Навчальний посібник / В.О. Жадько – К.: Знання, 2005. – 346 с.
5. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В.И. Карасик – М.: Волгоград: Перемена, 2002. – 477 с.
6. Клепиков О.І. Основи творчості особи / О.І. Клепиков, І.Т. Кучерявий – К.: Вища школа, 1996. – 295 с.
7. Московская Н. Л. Формирование профессиональной компетенции лингвиста-преподавателя в интегрально-коммуникативном образовательном пространстве: дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / Московская Наталия Леонидовна К., 2003. – 375 с.
8. Черныш О. А. Структура языковой личности как основа исследования проявлений индивидуально-авторского стиля журналиста. – [Електронний ресурс] / О. А. Черныш – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/11519/1/chernysh.pdf>